

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ ΜΕ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΣΑΡΚΟΦΑΓΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΥΘΥΝΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΡΥΜΟΥ ΟΙΤΗΣ

Ηλιόπουλος Γιώργος (δρ. Βιολόγος), Πετρίδου Μαρία (Γεωπόνος Msc), 2012

1. Εισαγωγή

1.1 Στόχος της δράσης – η αναγκαιότητα αντιμετώπισης της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα ως αναπόσπαστο τμήμα της διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών

Η αντιμετώπιση του φαινομένου της σύγκρουσης των εκμεταλλεύσεων ζωικής παραγωγής με τα μεγάλα σαρκοφάγα αποτελεί μια υψηλής σημασίας διαχειριστική δράση για την υποστήριξη της εκτατικής κτηνοτροφίας και μελισσοκομίας ιδιαίτερα στη παρούσα δυσμενή οικονομική συγκυρία όπου διέρχεται η χώρα.

Πέρα από την αυτονόητα αναγκαία υποστήριξη των τοπικών παραδοσιακών δραστηριοτήτων για κοινωνικούς και οικονομικούς λόγους αυτές αποτελούν αναπόσπαστο λειτουργικό στοιχείο των ορεινών οικοσυστημάτων. Η διαχείριση του προβλήματος των συγκρούσεων των τοπικών παραγωγών με την άγρια πανίδα, πρέπει να αποτελεί βασική και συνεχή μέριμνα κάθε Φορέα Διαχείρισης καθώς η αρωγή στις περιπτώσεις σύγκρουσης έχει πολλαπλά οφέλη:

- α) Ενισχύοντας τους παραγωγούς αναπτύσσεται μια υγιέστερη σχέση των τοπικών κοινωνιών με τον θεσμό των φορέων διαχείρισης
- β) Η διατήρηση των παραδοσιακών μορφών εκτατικής κτηνοτροφίας και μελισσοκομίας αποτελεί σημαντικό παραγωγικό κεφάλαιο
- γ) Η διατήρηση των παραδοσιακών μορφών εκτατικής κτηνοτροφίας και μελισσοκομίας μπορεί να αποτελέσει σημείο αναφοράς και έλξης ορεινών επισκεπτών όχι μόνο λόγω της διάθεσης προϊόντων υψηλής ποιότητας αλλά και λόγω των ισχυρών και μοναδικών πολιτισμικών στοιχείων με τα οποία αυτές συνδέονται
- δ) Αν και παραδοσιακά η παρουσία των μεγάλων σαρκοφάγων βρίσκεται σε διαρκή σύγκρουση με την ορεινή κτηνοτροφία και μελισσοκομία εντούτοις σήμερα η σχέση αυτή έχει πάψει να θεωρείται ασύμβατη ιδιαίτερα σε ορεινές περιοχές με μεγάλη αισθητική αξία όπως το όρος Οίτη, όπου η

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

παρουσία ταυτόχρονα στο χώρο των μεγάλων θηρευτών με τις δραστηριότητες αυτές, μπορεί να έχει ανταποδοτικά οφέλη στις τοπικές κοινωνίες.

Βασικός στόχος του υποέργου ήταν η συλλογή δεδομένων και πληροφοριών που μπορούν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση και άμβλυνση των συγκρούσεων με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης (Φ.Δ.).

Στους επιμέρους στόχους του υποέργου περιλαμβάνονται:

- Α) Καταγραφή του ύψους των απωλειών ανά παραγωγό. Η δράση πραγματοποιήθηκε με στόχο να εκτιμηθούν τα πραγματικά επίπεδα των απωλειών στο ζωικό κεφάλαιο που οφείλονται στους λύκους ανεξαρτήτως του ύψους της απώλειας ανά επίθεση.
- Β) Καταγραφή αριθμού, ποιότητας και αποτελεσματικότητας ποιμενικών σκύλων φύλαξης. Η χρήση ποιμενικών σκύλων φύλαξης αποτελεί το σημαντικότερο προληπτικό μέτρο για τον περιορισμό των επιθέσεων από μεγάλα σαρκοφάγα στα κοπάδια εκτατικής κτηνοτροφίας.
- Γ) Καταγραφή του ύψους των απωλειών ανά μελισσοκομική εκμετάλλευση, του ρυθμού ετήσιας απώλειας, την περιοδικότητα του φαινομένου και την ασφαλιστική κάλυψη των απωλειών.
- Δ) Αξιολόγηση της παρουσίας των μεγάλων σαρκοφάγων στη περιοχή ευθύνης του Φ.Δ. με τη συλλογή έμμεσων και άμεσων δεδομένων παρουσίας των ειδών

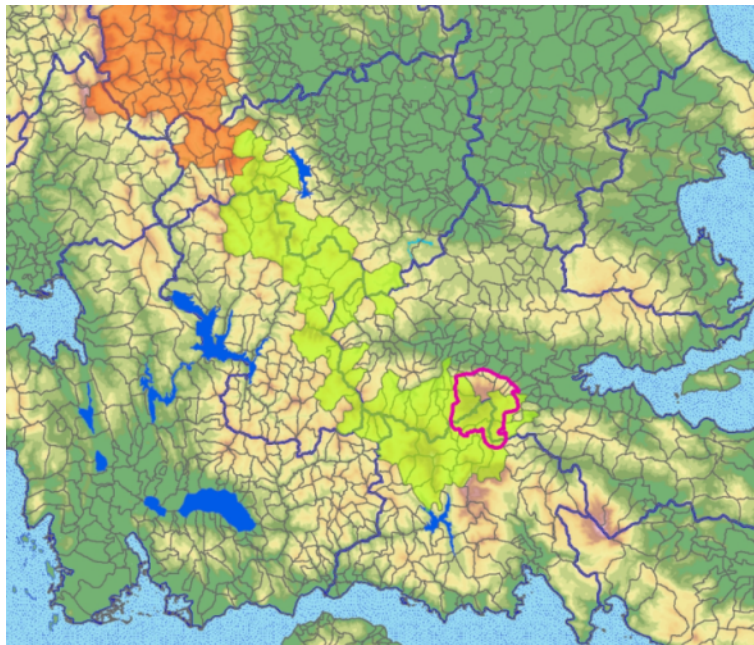
1.2 Τα μεγάλα σαρκοφάγα θηλαστικά στην περιοχή της Οίτης

1.2.1 Αρκούδα

Η περιοχή ευθύνης του Φ.Δ. αποτελεί το νότιο-ανατολικότερο άκρο της κατανομής της καφέ αρκούδας στην Ελλάδα αλλά και την Ευρώπη. Μετά από μια συνεχιζόμενη πληθυσμιακή συρρίκνωση του είδους, που στον 20^ο αιώνα αφορούσε την περίοδο από το 1941 έως και το 1991, με πιο δραστική μείωση της έκτασης κατανομής του είδους να παρατηρείται την περίοδο 1961-1980, σημειώνεται μια σταδιακή επανάκαμψη του πληθυσμού στην περιοχή της νότιας Πίνδου και την Ρούμελη που ξεκινά περίπου από το 1991 (Mertzanis et al, 2009). Η επανάκαμψη αυτή πιθανότατα αποτελεί το αποτέλεσμα δυο βασικών παραμέτρων. Πρώτον, ως θετικό αποτέλεσμα της εφαρμογής προγραμμαμάτων διατήρησης του είδους τα οποία υλοποιήθηκαν κύρια τα τελευταία 15 έτη. Δεύτερον, η σταδιακή εγκατάλειψη της υπαίθρου με σημαντική μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων, του κτηνοτροφικού κεφαλαίου και του ανθρώπινου πληθυσμού που κατοικεί σε ορεινές περιοχές της Πίνδου (Nitsiakos, 1994) είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση της δασοκάλυψης αλλά και των κατάλληλων για την αρκούδα αγρο-δασικών ενδιαιτημάτων σε πολλές από τις περιοχές της κατανομής του είδους (Mertzanis et al, 2006). Ενδεικτικά αναφέρεται ότι μόνο την εικοσαετία 1971-1991 ο πληθυσμός των αιγοπροβάτων στο νομό Φθιώτιδας παρουσίασε μείωση της τάξεως του 100% (Στοιχεία ΕΣΥΕ). Στην εικόνα 1, παρουσιάζεται η κατανομή της

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

αρκούδας στη Ρούμελη και τη νότια Πίνδο όπου σημειώνονται οι περιοχές πρόσφατης επαναποίκισης. Η επαναποίκιση της αρκούδας στην περιοχή της Ρούμελης συνοδεύεται την τελευταία δεκαετία από περιστατικά σύγκρουσης με τον πρωτογενή τομέα ο οποίος δυσχεραίνει τη φυσική αυτή διαδικασία επαναποίκισης (Mertzanis et al, 2009). Οι πρόσφατες επιβεβαιωμένες απώλειες σε μελισσοσμήνη καταγράφηκαν στα δημοτικά διαμερίσματα Άνω Παύλιανης και Κουμαριτσίου τον Μάιο του 2012.

Εικόνα 1. Κατανομή της αρκούδας στη νότια Πίνδο και Ρούμελη. Με κόκκινο χρώμα παρουσιάζεται η μόνιμη κατανομή του είδους ενώ με πράσινο οι πρόσφατα εποίκισμένες περιοχές μετά την περίοδο 1991-1995. Διακρίνονται τα όρια του Φ.Δ. (χάρτης: Μερτζάνης Γ., Αραβίδης Η., Ηλιόπουλος Γ., «Καλλιστώ»).

1.2.2 Λύκος

Παρόμοιο ιστορικό επαναποίκισης στην νότια Πίνδο και Ρούμελη παρουσιάζει και ο λύκος. Στην Ελλάδα εντοπίζονται περίπου 120 αγέλες λύκων που αντιστοιχούν σε ελάχιστο πληθυσμιακό μέγεθος 600 ατόμων την εποχή της άνοιξης (Ηλιόπουλος, 1999). Η έκταση της κατανομής του είδους- οι περιοχές μόνιμης παρουσίας και αναπαραγωγής- ξεπερνά τα 40.000 τετ. χιλ.

Το υψηλό αναπαραγωγικό δυναμικό τους και η ιδιαίτερη ικανότητα των λύκων να εποίκίζουν μέσω της διασποράς νέες περιοχές είχαν ως αποτέλεσμα τη γρήγορη επανεμφάνιση των λύκων σε περιοχές όπου το είδος είχε εξαφανισθεί ή μειωθεί δραματικά τις τελευταίες δεκαετίες, ιδιαίτερα δε στη Στερεά Ελλάδα (Ηλιόπουλος, 1999, 1999⁽¹⁾, 2000), μετά την οριστική παύση του καθεστώτος επικήρυξης του είδους ως επιβλαβούς και την ένταξη του είδους σε Ευρωπαϊκό καθεστώς

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

προστασίας το 1996. Την περίοδο 1975-1985 επανεμφανίζεται σε περιοχές της νότιας Πίνδου (οροσειρά Αγράφων) και στη δυτική Ήπειρο (περιοχή Τζουμέρκων, Ηλιόπουλος, 2005). Από το 1985 το είδος επανεμφανίζεται στο όρος Όθρυς, ενώ η παρουσία του γίνεται πιο μόνιμη στην Ευρυτανία και στη νότια Πίνδο. Τη δεκαετία 1990, επανεμφανίζεται στην Αιτωλοακαρνανία (όρη Βάλτου) και στα βουνά της Ρούμελης Γκιώνα – Βαρδούσια και Παρνασσό και έκτοτε η παρουσία του είναι επίσης μόνιμη με αρκετές αγέλες λύκων να αναπαράγονται κάθε χρόνο στις περιοχές αυτές (Ηλιόπουλος, 2000). Από το 2005 εμφανίσει λύκων και ζημιές στο κτηνοτροφικό κεφάλαιο αναφέρονται επίσης στο όρος Ελικώνας και στην περιοχή του Διστόμου του νομού Βοιωτίας.

Ιδιαίτερα στο νομό Φωκίδας τμήμα του οποίου περιλαμβάνεται στα όρια του Φ.Δ. η αύξηση των ζημιών μεταξύ των ετών 1998 και 2004 είναι θεαματική παρουσιάζοντας αύξηση 500% και εμφανίζοντας δε τη μεγαλύτερη πυκνότητα επιθέσεων ανά τετ.χλμ σε όλη την Ελλάδα (εικόνα 2)

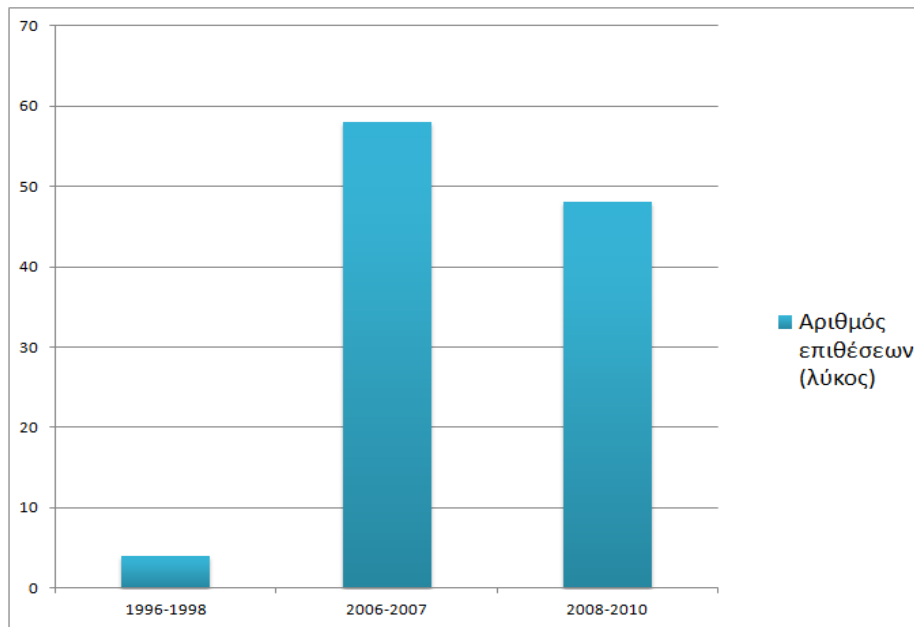

Εικόνα 2. Κατανομή των αποζημιωθέντων επιθέσεων σε κτηνοτροφικά ζώα (αιγοπρόβατα και βοοειδή) από λύκους ανά νομό για το χρονικό διάστημα 1999-2005. (Στοιχεία ΕΛ.Γ.Α.). Ο αναγραφόμενος αριθμός αντιστοιχεί στο σύνολο των καταγεγραμμένων επιθέσεων. Η περιοχή της Ρούμελης (Ν. Φωκίδας) παρουσιάζει τη μεγαλύτερη πλέον πυκνότητα επιθέσεων ανά τετ. χλμ στην Ελλάδα. (χάρτης: Γ. Ηλιόπουλος, «Καλλιστώ»).

Στα όρια της περιοχής ευθύνης του Φ.Δ. και συγκεκριμένα στα δημοτικά εκείνα διαμερίσματα που περιλαμβάνονται εξολοκλήρου ή περιέχονται τμηματικά εντός των ορίων (σύνολο Δ.Δ = 16)

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

παρουσιάζεται ένα αντίστοιχο πρότυπο αύξησης των επιθέσεων λύκου την περίοδο 1996-2010. Στην εικόνα 3, παρουσιάζεται η έντονη αυτή αυξητική αυτή τάση μέσα σε μια δεκαετία

Εικόνα 3. Μεταβολή του αριθμού επιθέσεων την δεκαετία 1996-2006 στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ. Ο αριθμός των επιβεβαιωμένων επιθέσεων (στοιχεία ΕΛ.Γ.Α.) έχει αυξηθεί σημαντικά μέσα σε μια δεκαετία ενώ παρουσιάζει τάσεις σταθεροποίησης την διετία 2008-2010.

Στην Ρούμελη και κυρίως στα όρη Οίτη, Γκιάνα και Βαρδούσια επειδή ο λύκος επανεμφανίσθηκε σχετικά πρόσφατα (περίοδο 1990-1995) και μετά από απουσία περίπου 40 ετών, το υψηλό ποσοστό ζημιών συνδέεται εν μέρει με ελλιπείς μεθόδους φύλαξης, φαινόμενο το οποίο έχει παρατηρηθεί τόσο στην Ιταλία (Ciucci and Boitani, 1998) όσο και στην Ισπανία (Blanco et al, 1992) σε περιοχές με παρόμοιο ιστορικό επαναποίκισης του είδους. Οι απώλειες συχνά είναι δυσανάλογες του αριθμού των λύκων συγκριτικά με άλλες περιοχές και εντοπίζονται περισσότερο σε περιοχές όπου οι μέθοδοι πρόληψης ατονούν (Coza et al, 1996).

Οι ελλιπείς μέθοδοι φύλαξης συνδέονται κυρίως με ανεπαρκή φύλαξη των κοπαδιών από τους ιδιοκτήτες τους καθώς μετά από μακροχρόνια απουσία των θηρευτών δεν αποτελεί πλέον εγκαθιδρυμένη πρακτική καθώς και με την απουσία ικανών ποιμενικών σκύλων φύλαξης που να φέρουν τα κατάλληλα εκείνα μορφολογικά ή συμπεριφορικά χαρακτηριστικά (κατάλληλο σωματότυπο, ιδιοσυγκρασία και ικανότητες «δεσίματος» με το κοπάδι, σωστή εκπαίδευση) που να τους καθιστούν αποτελεσματικούς φύλακες των κοπαδιών.

Πολλές εργασίες έχουν καταδείξει ότι οι επιθέσεις από λύκο και αρκούδα μπορεί να μειωθούν έως και 80% ανά παραγωγό με αποτελεσματική φύλαξη και χρήση ικανών ποιμενικών σκύλων με το

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

ποσοστό να κυμαίνεται αναλόγως των πυκνοτήτων των θηρευτών, του είδους του κοπαδιού, των πρακτικών βόσκησης και άλλων περιβαλλοντικών μεταβλητών (ενδεικτικά: Iliopoulos 2009, Rigg et al, 2011). Στις περιοχές επαναποίκησης των μεγάλων σαρκοφάγων υφίσταται επίσης απροθυμία λήψης προληπτικών μέτρων η οποία όμως διογκώνει το πρόβλημα των απωλειών και επιτείνει τη σύγκρουση ενώ πολύ συχνά η επανεμφάνιση των σαρκοφάγων ερμηνεύεται από τον ντόπιο πληθυσμό ως αποτέλεσμα παράνομης και αυθαίρετης ενέργειας (φημολογίες απελευθερώσεων), (Κανελλόπουλος και Ηλιόπουλος 2001). Ταυτόχρονα οι παραγωγοί έχουν σε σημαντικό βαθμό απωλέσει τη παραδοσιακή γνώση για την εκπαίδευση και εκτροφή ποιμενικών σκύλων φύλαξης ή δεν γνωρίζουν στοιχεία της σωστής υγειονομικής περίθαλψής τους.

Η πρακτική που συχνά ακολουθείται για τον περιορισμό των επιθέσεων λύκου στα κοπάδια στην ευρύτερη περιοχή ευθύνης του Φ.Δ. είναι η παράνομη εξόντωση ατόμων λύκου. Λόγω του σημαντικού αριθμού επιθέσεων ιδιαίτερα στη περιφέρεια του Φ.Δ. (νομός Φωκίδας) εκτιμάται ότι αποτελεί για τον υποπληθυσμό της νότιας Στερεάς περιοχή “sink area” δηλαδή περιοχή με μεγάλη ανθρωπογενή θνησιμότητα. Την τελευταία δεκαετία τουλάχιστον 10 επιβεβαιωμένα περιστατικά ανθρωπογενούς θνησιμότητας που αφορούν άτομα λύκου έχουν καταγραφεί στην ευρύτερη περιοχή ευθύνης του Φ.Δ. ενώ ο αριθμός των πραγματικά παράνομα θηρευμένων λύκων αναμένεται να είναι στη πραγματικότητα πολύ μεγαλύτερος.

Επιπλέον πολλοί παραγωγοί σε περιοχές επαναποίκησης των μεγάλων σαρκοφάγων δεν γνωρίζουν ή γνωρίζουν ελλιπώς τον κανονισμό ασφάλισης του υπάρχοντος συστήματος αποζημιώσεων (ΕΛ.Γ.Α.) κτηνοτροφικού κεφαλαίου ή των μελισσοσμηνών καθώς και τη διαδικασία που απαιτείται για την εξασφάλιση έγκαιρης αυτοψίας από το προσωπικό του οργανισμού ώστε να λάβουν τις αποζημιώσεις που δικαιούνται.

Επιπρόσθετα, πολλοί επίσης μελισσοκόμοι στις περιοχές επαναποίκησης δεν γνωρίζουν για την υψηλή αποτελεσματικότητα του μέτρου προφύλαξης των επιθέσεων από αρκούδα στα μελισσοσμήνη με τη χρήση ηλεκτροφόρων περιφράξεων, τις τεχνικές προδιαγραφές και τον τρόπο λειτουργίας τους. Εφαρμογή της μεθόδου τα προηγούμενα χρόνια μέσω προγραμμάτων που επιχορηγούν ή χορηγούν την αγορά ηλεκτροφόρων περιφράξεων σε πολλές άλλες περιοχές της κατανομής της αρκούδας έχει να καταδείξει στην πλειονότητα των περιπτώσεων πολύ θετικά αποτελέσματα.

2. Μεθοδολογία προσέγγισης

2.1 Συνεντεύξεις σε κτηνοτρόφους

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

Κατά τη διάρκεια των εργασιών πεδίου πραγματοποιήθηκε χαρτογράφηση των περισσότερων κοπαδιών ελεύθερης (εκτατικής) κτηνοτροφίας που διαβιούν εντός των ορίων του Φ.Δ. κατά τους καλοκαιρινούς μήνες σε ποσοστό αντιπροσώπευσης του δείγματος >90% επί του συνόλου των παραγωγών, καθώς ο στόχος της μελέτης ήταν να πραγματοποιηθεί αυτοψία σε όλους τους επαγγελματίες παραγωγούς που βόσκουν τα κοπάδια τους εντός των ορίων του Φ.Δ.

Μικρός αριθμός παραγωγών δεν χαρτογραφήθηκε καθώς είχε αναχωρήσει ήδη για τις χειμερινές περιοχές εκτροφής εκτός νομού Φθιώτιδας (3 παραγωγοί) κατά τη διάρκεια των εργασιών πεδίου.

Η εκτατική κτηνοτροφία εντός των ορίων του Φ.Δ. αποτελείται **αποκλειστικά από μετακινούμενους παραγωγούς** λόγω του υψηλού μέσου υψομέτρου της περιοχής. Κατά τη χαρτογράφηση λήφθηκε η θέση σταβλισμού των ζώων (μόνιμη ή προσωρινή εγκατάσταση) με συσκευή GPS, και με βάση ένα συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο πραγματοποιήθηκε συνέντευξη στον κάθε παραγωγό για την συγκέντρωση και καταγραφή σχετικών στοιχείων.

Η πληρότητα συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου ποίκιλε ανά περίπτωση καθώς η συμπλήρωση και συνέντευξη πραγματοποιήθηκε εσκεμμένα στους χώρους βοσκής ή σταβλισμού με αποτέλεσμα να υπάρχει συχνά περιορισμένος χρόνος. Έτσι, ενώ με τη μέθοδο αυτή ήταν δυνατή η επιτόπια παρατήρηση των χώρων σταβλισμού, των ποιμενικών σκύλων και των περιοχών βόσκησης, σε μερικές περιπτώσεις δεν ήταν δυνατή η πλήρης συμπλήρωση του εντύπου. Προτεραιότητα συμπλήρωσης των ερωτήσεων στις περιπτώσεις όπου οι παραγωγοί δεν διέθεταν τον απαιτούμενο χρόνο δόθηκε στο μέγεθος των απωλειών και στην αξιολόγηση των ποιμενικών σκύλων φύλαξης.

2.2 Συνεντεύξεις σε μελισσοκόμους

Κατά τη διάρκεια των εργασιών πεδίου πραγματοποιήθηκαν αυτοψίες σε μελισσοκομικές μονάδες που μετακινούνται εντός των ορίων του Φ.Δ. κατά την διάρκεια της άνοιξη και του καλοκαιριού. Παρόλα αυτά, επειδή την περίοδο εκπόνησης της μελέτης (Αύγουστος- Σεπτέμβριος) οι περισσότεροι μελισσοκόμοι είχαν μετακινηθεί εκτός περιοχής του Φ.Δ.

Καθώς ο αριθμός των μελισσοκόμων που επισκέπτεται την περιοχή είναι πολύ μεγάλος πραγματοποιήθηκαν δειγματοληπτικές και μόνο τηλεφωνικές συνεντεύξεις από τις λίστες του μελισσοκομικού συλλόγου. Με βάση ένα συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο καταγράφηκαν σε κάθε συνέντευξη δεδομένα που αφορούσαν: την θέση ή θέσεις της εκμετάλλευσης κατά τη διάρκεια επίσκεψης του μελισσοκόμου στη περιοχή ευθύνης του Φ.Δ., την δυναμικότητα της μελισσοκομικής εκμετάλλευσης, την υπαγωγή ή όχι του μελισσοκόμου στο ασφαλιστικό σύστημα του ΕΛ.Γ.Α., το προφίλ ενασχόλησης (επαγγελματίας, ερασιτέχνης, συνταξιούχος), την συχνότητα επιθέσεων από αρκούδα στην εκμετάλλευση, την διάθεση και δυνατότητα χρήσης ηλεκτροφόρας περίφραξης από τον παραγωγό.

2.3 Ενημέρωση παραγωγών

Παράλληλα με την συλλογή δεδομένων για τις εκμεταλλεύσεις (κτηνοτροφικές και μελισσοκομικές) πραγματοποιήθηκε και ενημέρωση για το σύστημα αποζημιώσεων του ΕΛ.Γ.Α. όταν διαπιστώθηκε ότι υπήρχαν παρανοήσεις και μερική ενημέρωση καθώς και για τα προληπτικά μέτρα φύλαξης των κοπαδιών και κύρια για τις ηλεκτροφόρες περιφράξεις. Την ενημέρωση αυτή δημιουργήθηκε ειδικό έντυπο που συντάχθηκε ειδικά για την περίπτωση (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ) και δινόταν παράλληλα με την σχετική ενημέρωση.

2.4 Δεδομένα παρουσίας μεγάλων θηλαστικών.

Ταυτόχρονα με τη συλλογή των απαραίτητων δεδομένων που αφορούσαν τις συγκρούσεις με τα μεγάλα σαρκοφάγα πραγματοποιήθηκε συλλογή δεδομένων μέσω των ίδιων συνεντεύξεων για την παρουσία, αναπαραγωγή και τάσεις του πληθυσμού του λύκου και της αρκούδας, ενώ τοποθετήθηκαν και 5 καταγραφικές αυτόματες φωτογραφικές διατάξεις για συλλογή επιπλέον άμεσων δεδομένων πεδίου.

3. Σύνοψη αποτελεσμάτων

Στον ορεινό όγκο της Οίτης διαπιστώθηκε η παρουσία και των δυο μεγάλων σαρκοφάγων θηλαστικών, του λύκου και της αρκούδας. Ο πληθυσμός του λύκου φαίνεται να παρουσιάζει αύξηση τα τελευταία 10 έτη ακολουθώντας μια πορεία επανάκαμψης από τη δεκαετία του 1980. Το είδος αναπαράγεται σε ετήσια σχεδόν βάση στην περιοχή ή στα όρια του Φ.Δ. ενώ εκτιμάται ότι **την περιοχή χρησιμοποιούν 2 αναπαραγωγικές αγέλες λύκων** όπως προέκυψε από τη διακίνηση του ερωτηματολογίου και τις εργασίες πεδίου.

Ο πληθυσμός της αρκούδας αποτελείται από μικρό αριθμό ατόμων του είδους στη περιοχή της Οίτης όπου η παρουσία του είδους έχει παρατηρηθεί τουλάχιστον από τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Ο πληθυσμός της αρκούδας αν και είναι αρκετά χαμηλός στη περιοχή δεν φαίνεται να αποτελείται αποκλειστικά από μεμονωμένα άτομα ή άτομα σε διασπορά που κινούνται μόνο εποχιακά προς εξεύρεση τροφής. Το είδος και σύμφωνα με τα δεδομένα που προέκυψαν από τη διακίνηση του ερωτηματολογίου και επιβεβαιωμένες παρατηρήσεις θηλυκών με μικρά της χρονιάς, **αναπαράγεται σε περιοδική φάση κάθε περίπου 3-4 χρόνια**. Η χαμηλή πυκνότητα αρκούδας φαίνεται να σχετίζεται τόσο με τη χαμηλή διατροφική αξία του βιοτόπου για το είδος στη περιοχή της Οίτης αλλά και με περιστατικά ανθρωπογενούς θνησιμότητας που ακολουθούν ζημιές στη παραγωγή (σε μελισσοσμήνη) και τα οποία καταγράφηκαν στη περιοχή.

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

Κατά τη διάρκεια των εργασιών πεδίου πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις στη πλειονότητα των παραγωγών κτηνοτροφικού κεφαλαίου στην Οίτη (**36 παραγωγοί** στο σύνολο 39 επαγγελματιών παραγωγών) στο σύνολό τους εποχούμενων, καθώς και σε **δείγμα 25 μελισσοκόμων**, προς αξιολόγηση των επιπέδων σύγκρουσης των μεγάλων θηλαστικών με τη ζωική παραγωγή.

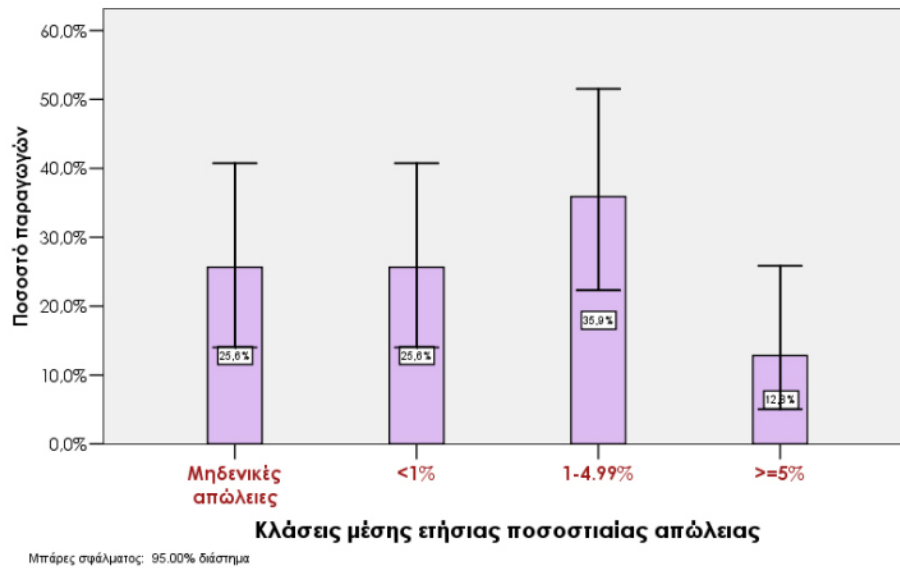
Το κτηνοτροφικό κεφάλαιο στην Οίτη αποτελείται κυρίως από μονάδες προβάτων και λιγότερο αιγών και βοοειδών. Το ζωικό κεφάλαιο που αφορούσε τις μονάδες που μελετήθηκαν αποτελούνταν από **6733 πρόβατα, 2068 αίγες, 472 ενήλικα βοοειδή και 165 ανήλικα βοοειδή**.

Μόνο το 30% του δείγματος των παραγωγών κτηνοτροφικού κεφαλαίου ανήκαν στην νεότερη ηλικιακή κλάση (<50 έτη) γεγονός που εγείρει ερωτηματικά ως προς τη διάρκεια της δραστηριότητας της εκτατικής κτηνοτροφίας την αμέσως επόμενη δεκαετία.

Η επικρατούσα κλάση μέγεθους κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης ήταν μεταξύ των 30 και 60 ασφαλιστικών μονάδων (ισοδύναμο 200-400 ενήλικων αιγοπροβάτων). Οι πυκνότητες προβάτων ανέρχονταν στη μέγιστη τιμή των 150 ζώων ανά τετ.χλμ. με τα Δ.Δ Νεοχωρίου, Καστανιάς και Καστριώτισσας να εμφανίζουν τις μεγαλύτερες πυκνότητες στην περιοχή της Οίτης. Η μέγιστη πυκνότητα αιγών ήταν χαμηλότερη και ίση με 90 ζώα να τετ.χλμ με τις μεγαλύτερες πυκνότητες να εμφανίζονται στα Δ.Δ Νεοχωρίου και Δύο βουνών. Τα βοοειδή εμφάνιζαν μέγιστες πυκνότητες ίσες περίπου με 7 άτομα ανά τετ. χλμ με τις μεγαλύτερες πυκνότητες να ανευρίσκονται στα Δ.Δ Δυο Βουνών, Καστριώτισσας, Παύλιανης και Πυράς.

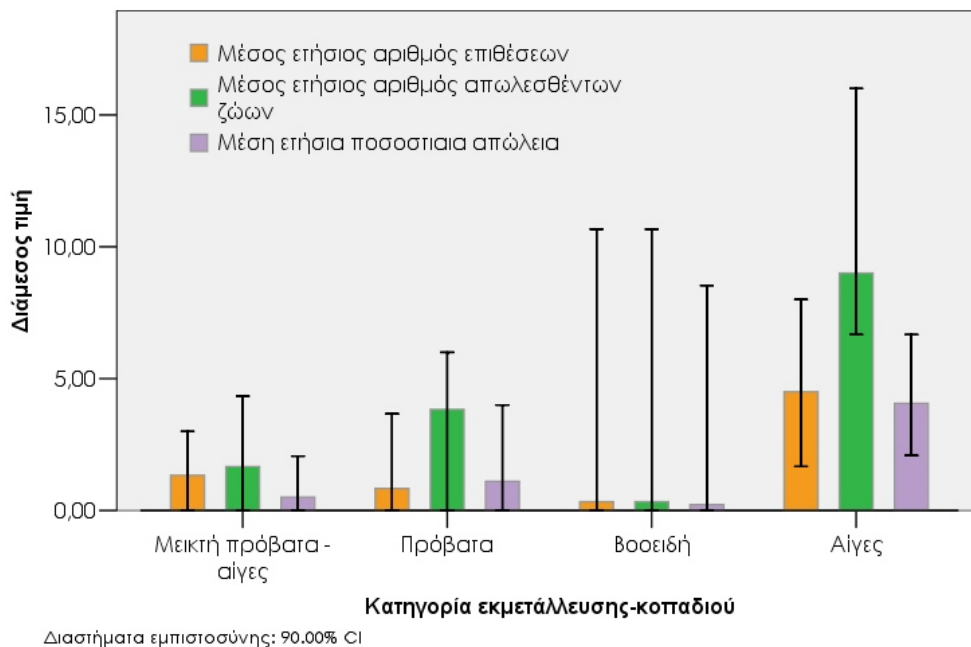
Η επίδραση της παρουσίας του λύκου στη κτηνοτροφία μελετήθηκε σε συνολικά 39 εκμεταλλεύσεις-κοπάδια. Ο **μέσος ετήσιος αριθμός επιθέσεων ανά παραγωγό** ($n = 39$ κοπάδια που ανήκουν σε 36 εκμεταλλεύσεις) ήταν **2.62 επιθέσεις**, ενώ η μέση ετήσια απώλεια σε αριθμό ζώων ανά κοπάδι ήταν 5.4 ζώα. Η **μέση δηλωθείσα ετήσια ποσοστιαία απώλεια** κτηνοτροφικού κεφαλαίου για το σύνολο των εκμεταλλεύσεων-κοπαδιών **ήταν 2%**. Σημαντικές μέσες ετήσιες απώλειες (> 5% του κεφαλαίου) υφίσταται ένα ποσοστό 12% επί του συνόλου των εκμεταλλεύσεων-κοπαδιών (εικόνα 4.).

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

Εικόνα 4. Κατανομή παραγωγών στις κλάσεις μέσης ετήσιας ποσοστιαίας απώλειας κτηνοτροφικού κεφαλαίου.

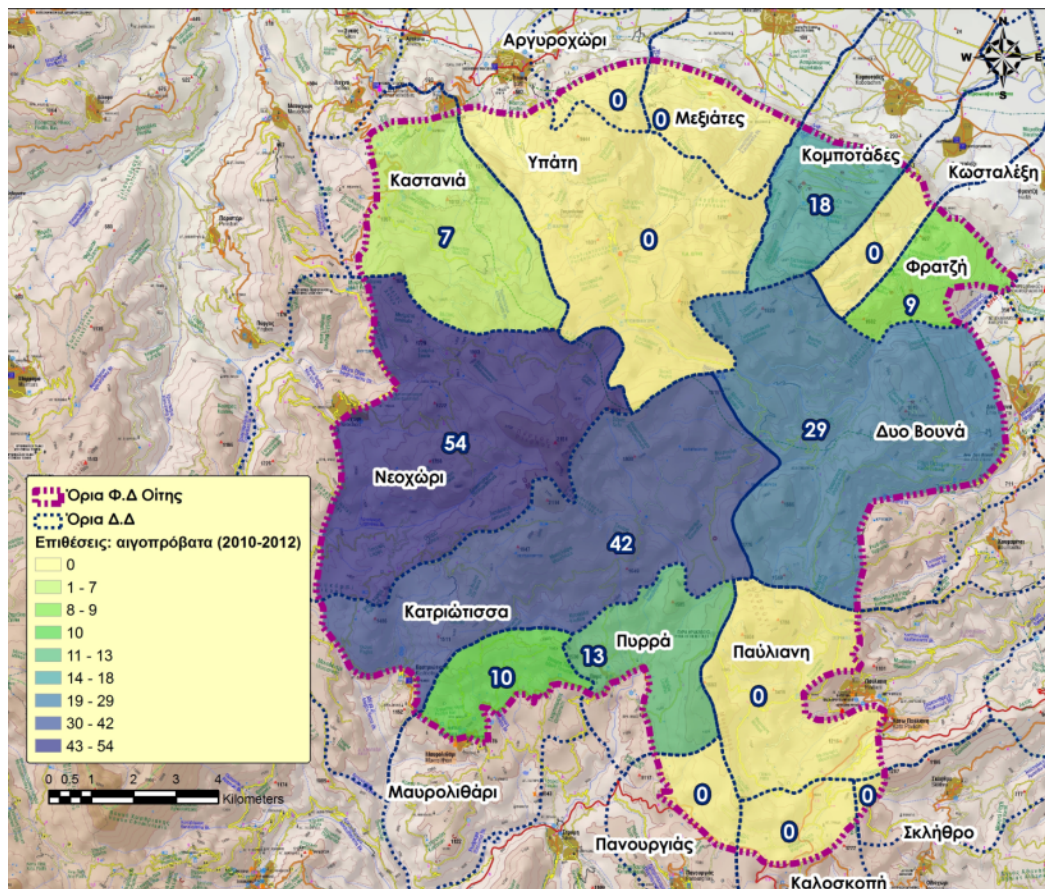
Η μέση ετήσια απώλεια του αριθμού απολεσθέντων ζώων διέφερε μεταξύ των διαφορετικών τύπων εκμεταλλεύσεων-κοπαδιών με τα **κοπάδια αιγών να παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες απώλειες**, γεγονός που φαίνεται να συνδέεται με τον βιότοπο εκτροφής των ζώων (δασικές εκτάσεις) και τις τάσεις διασποράς των κοπαδιών.

Εικόνα 5. Μέσες ετήσιες απώλειες κτηνοτροφικού κεφαλαίου μεταξύ των διαφορετικού τύπου εκμεταλλεύσεων-κοπαδιών (v=39).

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

Οι περισσότερες συνολικές επιθέσεις και απολεσθέντα ζώα την περίοδο 2010-2012 καταγράφηκαν στο Δ.Δ Νεοχωρίου (54, 152 αντίστοιχα) και ακολουθούν ανάλογα με τη φθίνουσα βαρύτητα απωλειών σε αριθμό απολεσθέντων ζώων, τα Δ.Δ Καστριώτισσας, Καστανιάς, Φρατζή, Δυο βουνών, Κομποτάδων, Μαυρολιθαρίου και Πυράς.

Εικόνα 6. Συνολικός αριθμός επιθέσεων λύκου σε κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις αιγοπροβάτων ανά δημοτικό διαμέρισμα στα όρια του Φ.Δ. (2010-2012). Οι ζημιές ανά Δ.Δ. αναφέρονται αποκλειστικά και μόνο στις απώλειες εντός των ορίων της περιοχής ευθύνης του Φ.Δ.

Η μέση τιμή της **απώλειας ζώων ανά επίθεση λύκου ήταν 2.93 ζώα** με 4 παραγωγούς να παρουσιάζουν αυξημένες τιμές πολύ πάνω από το μέσο όρο γεγονός που σχετίζονταν με τις συνθήκες φύλαξης. Οι μέσες ετήσιες ποσοστιαίες απώλειες ανά εκμετάλλευση – κοπάδι σχετιζόταν με τη μέση τιμή απωλειών σε αριθμό ζώων ανά επίθεση. Η μέση ετήσια ποσοστιαία απώλεια των παραγωγών που βιώνουν συνήθως πιο καταστροφικές επιθέσεις (μέση τιμή > 5 ζώα ανά επίθεση) είναι σχεδόν διπλάσια σε σχέση με τους υπόλοιπους παραγωγούς.

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

Η ασφαλιστική κάλυψη (αποζημίωση) κάθε παραγωγού εξαρτάται από τη μέση απώλεια ζώων ανά επίθεση που αυτός βιώνει, ενώ το ποσοστό της αποζημιωθείσας ζημιάς δεν συνδεόταν με το ύψος της πραγματικής απώλειας. Η μέση ποσοστιαία ασφαλιστική κάλυψη της συνολικής δηλωθείσας απώλειας ανά εκμετάλλευση- κοπάδι, ήταν μόλις 4.7% της συνολικής δηλωθείσας απώλειας.

Η ανάλυση των δεδομένων κατέδειξαν ότι **η βελτιστοποίηση της φύλαξης** και επίβλεψης των κοπαδιών εκτός του ότι περιορίζουν συνολικά τις απώλειες με το να ελαχιστοποιούν την πιθανότητα τμήμα του κοπαδιού να αποκοπεί (η κύρια αιτία μεγάλων απωλειών ανά επίθεση) οδηγεί και σε **καλύτερη ασφαλιστική κάλυψη**.

Η μεσαία κλάση της μέσης ετήσιας ποσοστιαίας απώλειας εμφάνιζε την μεγαλύτερη (αν και χαμηλή) ασφαλιστική κάλυψη. Έτσι, **το μέτρο της ασφαλιστικής κάλυψης των ζημιών μπορεί συνολικά να αποδώσει περισσότερο σε καλύτερα φυλασσόμενα κοπάδια με μέσες απώλειες**, ενώ η συνολική αποτελεσματικότητά του φαίνεται να μειώνεται σε περιπτώσεις εκμεταλλεύσεων με μεγαλύτερες απώλειες.

Τα ζητήματα μερικής και πολύ χαμηλής ασφαλιστικής κάλυψης (αποζημίωσης) των παραγωγών φαίνεται να σχετίζονται όπως εκτιμήθηκε σχετικά κατά ένα ποσοστό 50% στα ενδογενή προβλήματα που έχει κάθε σύστημα αποζημίωσης απωλειών από κατασπαράξεις και σχετίζεται κυρίως με την δυσκολία εύρεσης των απολεσθέντων ζώων και διατήρηση των σχετικών απαραίτητων πειστηρίων και κατά ένα επίσης 50% στον κανονισμό του ΕΛ.Γ.Α. (διαδικασίες, κατώτατο όριο για αποζημίωση).

Οι εγκαταστάσεις εγκλεισμού των ζώων την νύκτα παρουσίαζαν ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας των ζώων και εξασφάλιζαν στις περισσότερες περιπτώσεις ανεκτές συνθήκες διαβίωσης για τους περισσότερους παραγωγούς, εκτός λίγων εξαιρέσεων.

41 από τις 47 εγκαταστάσεις που αξιολογήθηκαν διέθεταν περίφραξη για τον εγκλεισμό των ζώων την νύκτα, ο οποίος αποτελεί καθολική πρακτική για όλες τις εκμεταλλεύσεις αιγοπροβάτων. Μόνο σε 10 από αυτές τις 41 περιπτώσεις η περίφραξη μπορούσε να θεωρηθεί ως «carnivore proof», παρόλα αυτά οι παραγωγοί δεν ανέφεραν επιθέσεις λύκου εντός των περιφράξεων κατά την τριετία 2010-2012, καθώς η παραμονή των ζώων σε περιφράξεις συνοδευόταν με τη ταυτόχρονη παραμονή τουλάχιστον ενός βοσκού κοντά στα ζώα σε 39 από τις 41 περιπτώσεις.

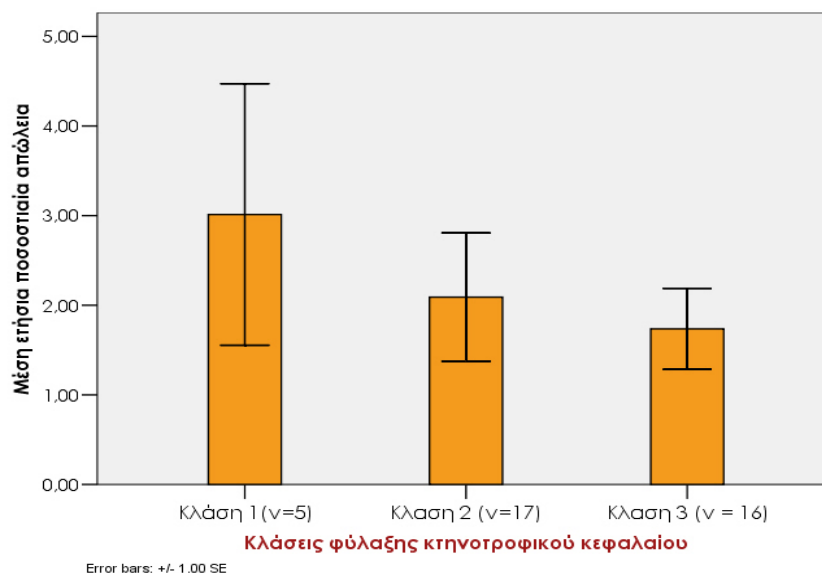
Παρόλα αυτά ο σημαντικός ρόλος της περίφραξης και του νυκτερινού περιορισμού των ζώων αναδεικνύεται όταν αυτά απουσιάζουν, αφού στις υπόλοιπες 6 περιπτώσεις **η απουσία περίφραξης οδήγησε σε σημαντικές απώλειες κτηνοτροφικού κεφαλαίου**.

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

Η θήρευση κτηνοτροφικών ζώων που σχετιζόταν με τον περιορισμό των ζώων την νύκτα αφορούσε κυρίως τις μονάδες βοοειδών. Τρεις από τους 7 παραγωγούς βοοειδών **περιορίσαν έως και εξάλειψαν πλήρως τις απώλειες σε μοσχάρια** από λύκο που είχαν τα παλιότερα έτη με τον **συστηματικό περιορισμό των νεαρών ζώων** σε καλής ποιότητας περιφράξεις κατά τη διάρκεια της νύκτας, ενώ 2 παραγωγοί που εξακολουθούν να διατηρούν τα νεαρά βοοειδή τη νύκτα εκτός περίφραξης βιώνουν σημαντικές απώλειες.

Πρέπει να επισημανθεί ότι η μέθοδος εγκλεισμού των βοοειδών πέρα από την κατασκευή κατάλληλης περίφραξης απαιτεί τη **συστηματική απασχόληση προσωπικού** σε καθημερινή βάση για την επιτήρηση των ενήλικων αγελάδων και την φροντίδα των νεαρών ζώων.

Η ποιότητα της φύλαξης κατηγοριοποιήθηκε ανάλογα με τον αριθμό των απασχολούμενων ατόμων και τη διάρκεια και ένταση της συνολικής επιτήρησης σε τρεις κλάσεις. Σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση αυτή, στην κλάση 1 (μικρότερη ένταση) κατατάσσονται 5 εκμεταλλεύσεις-κοπάδια, στην κλάση 2 (μεσαία ένταση) κατατάσσονται 17 εκμεταλλεύσεις –κοπάδια και στην κλάση 3 (μεγάλη ένταση) κατατάσσονται 16. Διαπιστώθηκε ότι **η μέση ετήσια ποσοστιαία απώλεια μειωνόταν με την βελτίωση της έντασης φύλαξης**. Στις 21 από τις 39 εκμεταλλεύσεις – κοπάδια εκμισθώνονται αλλοδαποί βοσκοί προς βοήθεια των παραγωγών.

Εικόνα 7. Μέση ποσοστιαία ετήσια απώλεια που αντιστοιχούν στις 3 κλάσεις έντασης φύλαξης.

Συμπερασματικά, **η ένταση της φύλαξης στις εκμεταλλεύσεις-κοπάδια εκτατικής κτηνοτροφίας θεωρείται ικανοποιητική και οργανωμένη** στη περιοχή του Φ.Δ. Παρόλα αυτά, η φύλαξη επιτυγχάνεται μέσω οικονομικής επένδυσης και επένδυσης χρόνου από τους παραγωγούς.

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

Συγκριτικά λοιπόν, με τις προηγούμενες δεκαετίες (δεκαετία 1990 και πρωθύστερα) με απουσία μόνιμης παρουσίας λύκου, όπου οι παραγωγοί δεν επιτηρούσαν συστηματικά τα ζώα τους καθόλη τη διάρκεια της βοσκής, ενώ η βοσκή των ζώων πραγματοποιούνταν ακόμα και κατά τις νυκτερινές ώρες, παρατηρείται σημαντική αλλαγή στις συνήθειες και πρακτικές φύλαξης.

Αν κι η (πιθανώς σημαντική) αύξηση του κόστους παραγωγής παρουσία λύκου (χωρίς να συνυπολογισθεί η απώλεια ζώων από επιθέσεις), εξισορροπείται εν μέρει από τη σημαντική μείωση απώλειας ζώων από ασθένειες την ίδια περίοδο λόγω εντατικοποίησης των εμβολιασμών των ζώων και αύξησης της παραγωγικότητας τους, **υφίσταται ενδεχομένως μείωση της ποιότητας ζωής των παραγωγών λόγω κυρίως του μεγάλου χρόνου επένδυσης στη φύλαξη.**

Με την παρουσία του λύκου πλέον, οι παραγωγοί στην Οίτη δεν παρουσιάζουν το πλεονέκτημα του μεγαλύτερου ελεύθερου συγκριτικά με άλλους παραγωγούς στην Β. Ελλάδα όπου η παρουσία του λύκου ήταν πάντα μόνιμη.

Αυτό όμως μπορεί να **αντισταθμιστεί από παράπλευρα οικονομικά οφέλη** που μπορούν να προκύψουν από το συνδυασμό της παρουσίας του λύκου σε ένα Εθνικό δρυμό με υψηλή αισθητική αξία και κοντά σε μεγάλα αστικά κέντρα, με τον σχεδιασμό και την εφαρμογή οικοτουριστικών δραστηριοτήτων με χρήση ως προστιθέμενης αξίας την παρουσία των μεγάλων σαρκοφάγων στη περιοχή.

Ο μέσος αριθμός ενήλικων σκύλων φύλαξης ανά εκμετάλλευση-κοπάδι για το σύνολο των εκμεταλλεύσεων, ήταν 4.1 ζώα, ενώ ο αριθμός ενήλικων σκύλων φύλαξης ανά 100 ζώα ήταν 2.4 σκύλοι. Ο μέσος αριθμός ικανοποιητικών σκύλων φύλαξης ήταν 1 ζώο ανά εκμετάλλευση-κοπάδι, ενώ ο μέσος αριθμός ικανοποιητικών σκύλων φύλαξης ανά 100 κτηνοτροφικά ζώα ήταν 0,54 σκύλοι ανά εκμετάλλευση-κοπάδι, ο οποίος θεωρείται χαμηλότερος του ελάχιστου αποδεκτού μέσου όρου που είναι ≥ 1 . Μόνο 8 από τις συνολικά 39 εκμεταλλεύσεις- κοπάδια διαθέτουν αναλογία ικανοποιητικών σκύλων φύλαξης μεγαλύτερο του 1 ανά 100 ζώα.

Σε 15 από τις εκμεταλλεύσεις-κοπάδια οι παραγωγοί εμφάνισαν μεικτή μορφή δικτύωσης ανταλλάσσοντας σκύλους φύλαξης τόσο σε τοπικό επίπεδο εισάγοντας όμως ταυτόχρονα και ποιμενικούς σκύλους από άλλες περιοχές καθώς και ξενικά είδη σκύλων αμφίβολης απόδοσης σε μερικές περιπτώσεις.

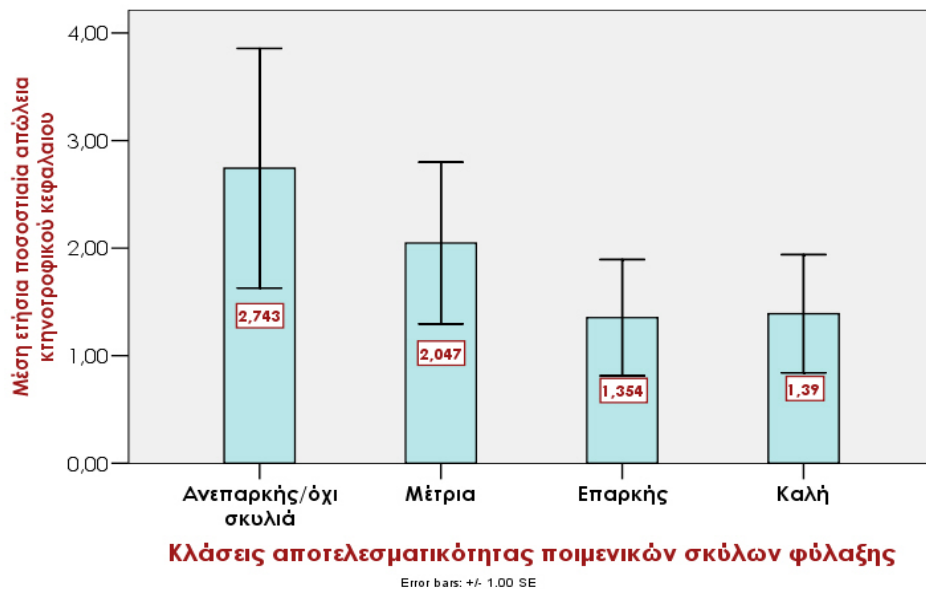
Η αποτελεσματικότητα και ποιότητα των σκύλων αξιολογήθηκε με μορφολογικά, και συμπεριφορικά χαρακτηριστικά κατά την άμεση παρατήρηση στο πεδίο καθώς και από παρατηρήσεις και περιγραφές της δραστηριότητας των σκύλων από τους παραγωγούς.

Από τις 37 εκμεταλλεύσεις- κοπάδια όπου αξιολογήθηκαν τα σκυλιά φύλαξης μόνο 9 (24%) ανήκουν στην κλάση με καλή αποτελεσματικότητα σκύλων, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό των

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

παραγωγών (51%, $n = 19$), ανήκει σε κλάσεις με μέτρια ή ανεπαρκή αποτελεσματικότητα (ή χωρίς σκυλιά).

Από την ανάλυση των δεδομένων παρατηρήθηκε μια **εμφανής τάση μείωσης των μέσων ετήσιων ποσοστιαίων απωλειών με την βελτίωση της αποτελεσματικότητας των σκύλων φύλαξης.**

Εικόνα 8. Σχέση της αποτελεσματικότητας των σκύλων φύλαξης με την μέση ετήσια ποσοστιαία απώλεια.

Διαπιστώθηκε επίσης ότι η παρουσία καλών σκύλων φύλαξης εκτός από τον προστατευτικό ρόλο που έχει στα κοπάδια αποτελεί περιοδικά ρυθμιστικό παράγοντα του πληθυσμού του λύκου στην περιοχή της Οίτης με περιστασιακή θανάτωση νεαρών ατόμων λύκου.

Συμπερασματικά διαπιστώθηκε σημαντική προσπάθεια και ενδιαφέρον εκ μέρους των παραγωγών για την βελτίωση της ποιότητας των σκύλων τους. Παρόλα αυτά ο αριθμός των καλών σκύλων φύλαξης ανά κοπάδι ήταν συγκριτικά αρκετά χαμηλός.

Η **σχέση της ποιότητας των σκύλων φύλαξης με τη μέση ετήσια ποσοστιαία απώλεια** αναδεικνύουν τις προσπάθειες για την υποστήριξη των παραγωγών προς περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας των σκύλων φύλαξης μέσω οργανωμένων προσπαθειών εκτροφής και διάδοσης καλών ποιμενικών, ως πρωτεύουσας σπουδαιότητας για τον Φ.Δ. και επένδυση υψηλής αποτελεσματικότητας και απόδοσης.

Στην περιοχή της Οίτης σημαντικός αριθμός παραγωγών είχε χάσει σκυλιά από δηλητηριασμένα δολώματα. **18 από τους 36 παραγωγούς με τους οποίους πραγματοποιήθηκε συνέντευξη είχαν την τελευταία πενταετία απώλεια ποιμενικών σκύλων από δηλητηριασμένα δολώματα.** Οι

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

σημαντικότερες απώλειες και προβλήματα εντοπίζονται κύρια στα χειμαδιά και πιο έντονα στα Δ.Δ Συκά, Κομποτάδων & Λουτρών Υπάτης.

Οι αιτίες δηλητηριάσεων σχετίζονταν α) με την κυνηγετική δραστηριότητα β) την παράνομη τοποθέτηση δολωμάτων για αλεπού γ) την παράνομη τοποθέτηση δολωμάτων για αδέσποτα σκυλιά και δ) εκούσιες δηλητηριάσεις λόγω ευρύτερης χρήσης φυτοφαρμάκων.

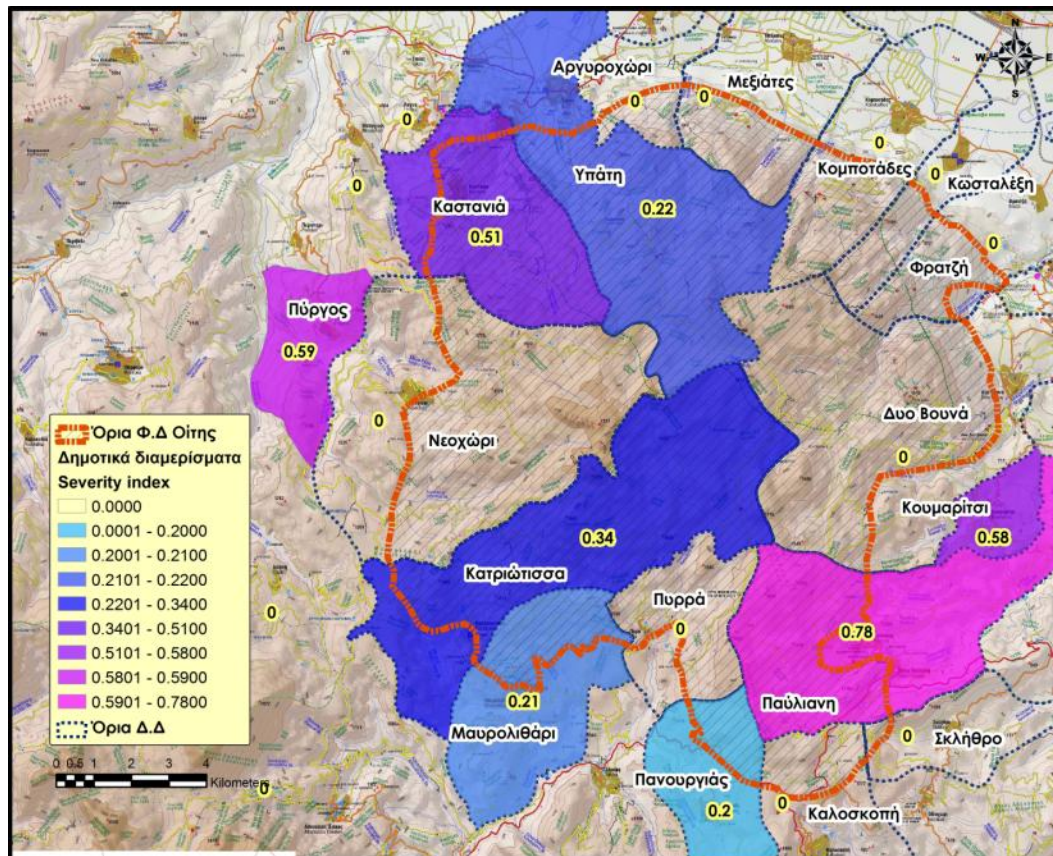
Το μέγεθος της κάθε μελισσοκομικής μονάδας παρουσίαζε πολύ μεγάλο εύρος. Η μέση τιμή μελισσοσμηνών ανά παραγωγό ήταν 194.2 μελισσοσμήνη. Στην περιοχή της Οίτης μεταφέρεται εποχιακά το 71% του συνολικού μελισσοκομικού κεφαλαίου των παραγωγών που χρησιμοποιούν το βουνό, δηλαδή σχεδόν το σύνολο της συνολικής παραγωγής τους, βασίζεται στην εποχιακή μεταφορά στην Οίτη.

Οι περισσότεροι μελισσοκόμοι (80%) διατηρούν σε μια μόνο ομάδα τα μελισσοσμήνη τους η οποία και αντιστοιχεί στο 67% του συνολικού αριθμού των μελισσοσμηνών που συνολικά διαθέτουν, ενώ ο μέσος αριθμός ομάδων ανά παραγωγό ήταν 1.28. Ο αριθμός ομάδων στις οποίες χωρίζεται ο συνολικός αριθμός των μελισσοσμηνών ανά παραγωγό δεν σχετιζόταν απαραίτητα με το μέγεθος της εκμετάλλευσης.

Οι κρίσιμοι μήνες μεταφοράς ομάδων μελισσοσμηνών και παρουσίας τους στην Οίτη αφορούσαν κύρια το τρίμηνο από Μάιο έως και Ιούλιο.

Το 80% των παραγωγών είχε τουλάχιστον μια επίθεση από αρκούδα στα μελισσοσμήνη του το διάστημα 2005-2012, με το μεγαλύτερο ποσοστό των παραγωγών (40%) να έχει βιώσει μόνο μια επίθεση το διάστημα από το 2005 έως και το 2012. Τα Δ.Δ που αντιμετωπίζουν συχνότερα και με μεγαλύτερη ένταση ζημιές από αρκούδα είναι τα Δ.Δ Παύλιανης, Κουμαριτσίου, Πύργου και Καστανιάς.

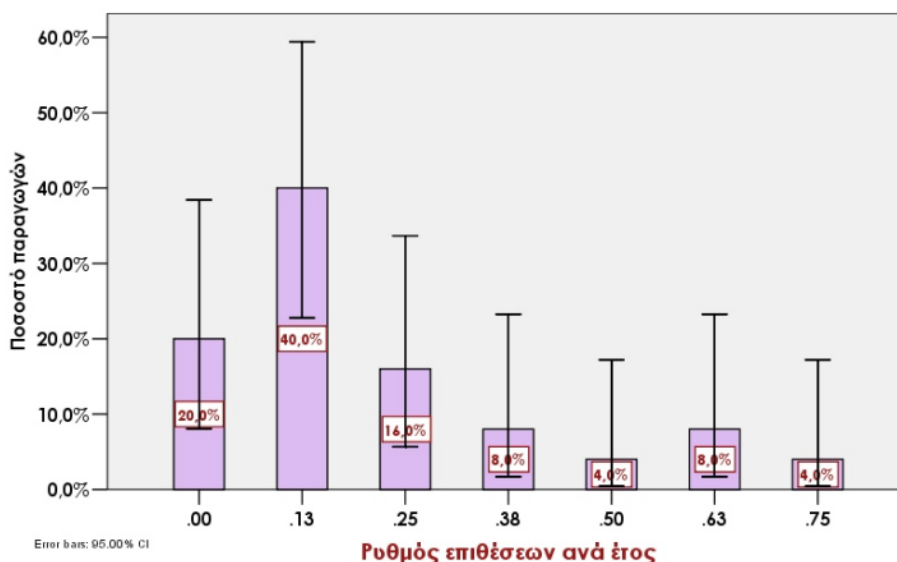
Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

Εικόνα 9. Ένταση σύγκρουσης μελισσοκομίας με αρκούδα συγκριτικά μεταξύ των Δ.Δ. εντός και περιφερειακά των ορίων της περιοχής ευθύνης του Φ.Δ.

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός επιθέσεων για το σύνολο των παραγωγών ήταν 0.22 επιθέσεις κατ' έτος δηλαδή μια περίπου επίθεση ανά 5 χρόνια. Ο συνολικός αριθμός μελισσοσμηνών που απωλέσθηκαν από επίθεση αρκούδας κατά τη περίοδο αναφοράς δεν συσχετιζόταν με τον αριθμό των μελισσοσμηνών ανά παραγωγό. Ακόμα και μικρές μονάδες μπορεί να είχαν σημαντικές απώλειες.

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

Εικόνα 10. Ετήσιος ρυθμός επιθέσεων για το σύνολο της περιόδου (2005-2012).

Μερικοί από τους παραγωγούς αποζημιώθηκαν από το ασφαλιστικό σύστημα του ΕΛ.Γ.Α. για τις απώλειες τους. **Το ποσοστό ασφαλιστικής κάλυψης επί της συνολικής ζημιάς** εξαρτιόταν κυρίως από το **αν οι παραγωγοί ειδοποίησαν τον ΕΛ.Γ.Α. ή αν ήταν ασφαλισμένοι στον ΕΛ.Γ.Α.** Μόνο ένα σχετικά χαμηλό ποσοστό των παραγωγών (4 από τους 14 που είχαν απώλειες) έλαβε αποζημίωση από τον ΕΛ.Γ.Α.. Παρόλα αυτά οι παραγωγοί που αποζημιώθηκαν είχαν και τις περισσότερες συνολικές απώλειες ενώ το ποσοστό κάλυψης ήταν σχετικά υψηλό (από 57 έως 100%) αν μάλιστα το συγκρίνει κανείς με τα αντίστοιχα ποσοστά κάλυψης στο κτηνοτροφικό κεφάλαιο σε ζημιές από λύκο.

Μόνο ένα ποσοστό 20% των παραγωγών ασφαλίζεται τακτικά στον ΕΛ.Γ.Α.. Το υψηλό ποσοστό των μελισσοκόμων που δήλωσαν ότι δεν ασφαλίζονται στον ΕΛ.Γ.Α. δεν φαίνεται να σχετίζεται με το συνολικό ύψος του μελισσοκομικού τους κεφαλαίου αφού ο συνολικός μέσος όρος μελισσοσμηνών που κατείχαν δεν διαφοροποιείται μεταξύ ασφαλιζόμενων και μη ασφαλιζόμενων.

Η **αγορά ηλεκτροφόρας περίφραξης για την προστασία των μελισσιών** μπορεί δεδομένης της αβεβαιότητας που συνδέεται με την περιοδικότητα το φαινομένου να **θεωρείται ασύμφορη** από τους παραγωγούς και κυρίως την κατηγορία ερασιτεχνών-συνταξιούχων- μικρών μονάδων.

Καθώς το φαινόμενο εμφανίζει **σημαντική περιοδικότητα** ως μια εναλλακτική/πιθανή λύση, η οποία ενδεχομένως να κάλυπτε τουλάχιστον τους μικρότερους παραγωγούς τις ανάγκες πρόληψης των επιθέσεων είναι ο **εποχιακός δανεισμός από τον Φ.Δ. ηλεκτροφόρων περιφράξεων** για τον εποχιακή προφύλαξη των μελισσοσμηνών.

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

Υπολογίζεται-εκτιμάται με βάση την περιοδικότητα του φαινομένου και το μέσο αριθμό διάσπασης των μελισσοσμηνών σε ομάδες ότι απαιτούνται περίπου **8 περιφράξεις ανά 25 μελισσοκόμους** για δυνατότητα ταυτόχρονης διάθεσης από το Φ.Δ Οίτης.

Όσο αφορά τις απόψεις των παραγωγών για τις αιτίες επανάκαμψης των μεγάλων σαρκοφάγων στην Οίτη οι περισσότεροι των παραγωγών βασιζόμενοι στην φημολογία του συρμού που θέλει την επανάκαμψη της πανίδας να συνδέεται άμεσα με την ανθρώπινη παρέμβαση, πιστεύουν ότι αυτή συνδέεται με απελευθερώσεις από «οικολόγους» τα τελευταία χρόνια. Δυστυχώς η πεποίθηση αυτή που σημειωτέον γνωρίζει μεγάλη απήχηση σε όλη τη χώρα αποπροσανατολίζει συστηματικά από τον να εξελίσουν περεταίρω στρατηγικές και να αναζητήσουν τρόπους όχι μόνο συνύπαρξης και περιορισμού των απωλειών στο κτηνοτροφικό κεφάλαιο αλλά και κάρπωσης οφέλους από την παρουσία των μεγάλων σαρκοφάγων στην Οίτη.

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ενημερωτικό έντυπο για ζημιές στην παραγωγή από λύκο & αρκούδα

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΕΠΙΘΕΣΕΩΝ ΣΤΟ ΖΩΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΑΠΟ ΛΥΚΟ-ΑΡΚΟΥΔΑ

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

Οι κυριότερες αιτίες για τις ζημιές στο ζωικό κεφάλαιο από λύκο & αρκούδα είναι:

- Η απουσία του βοσκού από το κοπάδι.
- Η απουσία ή ακαταλληλότητα των σκύλων φύλαξης του κοπαδιού.
- Η απουσία ή ακαταλληλότητα της περιφράξης των μαντριών ή των μελισσοκομικών μονάδων.
- Η ανεπάρκεια των φυσικών θηραμάτων και τροφικών πηγών των μεγάλων σαρκοφάγων ζώων.

ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΙΣ

Ο ΕΛ.Γ.Α. καταβάλλει αποζημιώσεις σε ασφαλισμένους αγρότες, κτηνοτρόφους και μελισσοκόμους που έχουν υποστεί ζημιές από λύκο, αρκούδα και αδέσποτα σκυλιά:

- Οι ζημιές καλύπτονται σε ποσοστό 90% της αξίας των ζώων ή μελισσιών.
- Επίσκεψη εκτιμητή ΕΛ.Γ.Α. και καταβολή αποζημίωσης γίνεται σε απώλειες ζώου ή ζώων με συνολική αξία μεγαλύτερη ή ίση του ποσού των 200 ευρώ.
- Οι ζημιές σε μελίσσια αποζημιώνονται ακόμη και αν αφορούν μία μόνο κυψέλη.
- Σε μελισσοκομικές μονάδες αποζημιώνονται όλες οι κατεστραμμένες κυψέλες και τα μελισσοσμήνη αλλά όχι το μέλι.
- Οι ζημιές καλύπτονται ακόμα και σε μικρές μελισσοκομικές μονάδες με λιγότερες από 10 κυψέλες.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΓΓΕΛΙΑΣ ΖΗΜΙΑΣ

- Ενημερώνουμε άμεσα το πιο κοντινό υποκατάστημα του ΕΛ.Γ.Α. τηλεφωνικά.

- Ο παραγωγός πρέπει να καταβάλει τέλος εκτίμησης ζημίας:
Στην Αγροτική Τράπεζα: αριθμός λογαριασμού: 0170300226434

Με ταχυδρομική επιταγή: ΕΛ.Γ.Α. ΑΘΗΝΩΝ, ΜΕΣΟΓΕΙΩΝ 45, Τ.Κ. 11510 ΑΘΗΝΑ

- 30 € για κάθε βοοειδές, άλογο, γαϊδούρι ή μουλάρι.
- 2 € για κάθε αιγοπρόβατο, μελισσοσμήνος ή γουρούνι.

- Κάνουμε δήλωση ζημιάς στον δήμο (τοπικό ανταποκριτή του ΕΛ.Γ.Α.) την ίδια εργάσιμη μέρα που έγινε η αναγγελία ζημιάς ή το πολύ την αμέσως επόμενη.

Προσκομίζουμε:

1. Την **πρωτότυπη απόδειξη των τελών εκτίμησης** της τράπεζας ή του ταχυδρομείου,
2. **Φωτοτυπία της πρώτης σελίδας του βιβλιαρίου** της Αγροτικής Τράπεζας.
3. Για μελισσοκόμους, προσκόμιση επικυρωμένης φωτοτυπίας του **θεωρημένου μελισσοκομικού βιβλιαρίου** στον ανταποκριτή του ΕΛ.Γ.Α. η οποία επισυνάπτεται στη Δήλωση Ζημιάς.

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

4. **Επικυρωμένη φωτοτυπία** (απ' το Δήμο ή το Αγροτικό Κτηνιατρείο) του **διαβατηρίου** του βοοειδούς, όταν υπάρχει PEDIGREE προσκομίζεται το πρωτότυπο,
5. Για τα **βοοειδή**, σε περίπτωση σύστασης ευθανασίας του ζώου από το θεράποντα κτηνίατρο **χορήγηση βεβαίωσης** από τον ίδιο η οποία επισυνάπτεται στη Δήλωση Ζημιάς.

Αυτοψία ΕΛ.Γ.Α.

- Ο κτηνίατρος του ΕΛ.Γ.Α. οφείλει να επισκεφτεί τη θέση της ζημιάς μέσα σε 24-48 ώρες από τη δήλωσή της.
- Μέχρι την άφιξη του κτηνιάτρου τα πτώματα των νεκρών ζώων θα πρέπει να προφυλαχθούν από τα σκυλιά ή τα άγρια ζώα.
- Τα κατεστραμμένα μελίσσια πρέπει να ελεγχθούν στο σημείο επίθεσης.

ΠΡΟΣΟΧΗ: Δεν καλύπτονται ασφαλιστικά και δεν αποζημιώνονται οι ζημιές εάν δεν έχουν καταβληθεί από τους ασφαλιζόμενους οι προβλεπόμενες ασφαλιστικές εισφορές.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΛ.Γ.Α.		
ΥΠΟΚ/ΜΑ	ΕΔΡΑ/ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	ΤΗΛΕΦΩΝΑ
Λαμίας	2ο χλμ. Ν.Εθν.Οδού Λαμίας - Αθηνών Συγκρότημα «ΚΑΡΕΛΗ», 35100	22310-67720, 67590, 66810-20, 6937003095
Λάρισας	Ηρώων Πολυτεχνείου 211, 41002	2410-231300, 6937003076
Κοζάνης	Κ. Καραμανλή 4, 50100	24610-54080, 6937003070
Ιωαννίνων	Εθν. Αντιστάσεως 8, 45500	26510-64730, 6937003077
Αγρινίου	Μακρή 11, 30100	26410-48701-02, 28307, 6937003080

ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

Οι επιθέσεις στα κτηνοτροφικά ζώα μπορούν να περιορισθούν εφαρμόζοντας μέτρα πρόληψης όπως τσομπανόσκυλα και ηλεκτροφόρες περιφράξεις.

Σκύλοι φύλαξης κοπαδιών

Οι σκύλοι φύλαξης κοπαδιών χρησιμοποιούνται με επιτυχία εδώ και αιώνες για την προστασία των κτηνοτροφικών ζώων. Για σωστή φύλαξη του κοπαδιού προτείνεται:

- Η απόκτηση κουταβιών με **καλά σωματικά χαρακτηριστικά** από καλούς γονείς που κατά προτίμηση φυλάσσουν ήδη κάποιο κοπάδι.
- Η **σωστή εκπαίδευση** από τον κτηνοτρόφο και τα άλλα σκυλιά του κοπαδιού.
- Η **κατάλληλη διατροφή** του σκύλου. Ένα πεινασμένο και αδύναμο ζώο δεν μπορεί να φυλάξει καλά.
- Η **σωστή κτηνιατρική περίθαλψη** εγγυάται υγιή και δραστήρια σκυλιά.
- Η διατήρηση του σωματότυπου των σκύλων με **κατάλληλο ζευγάρωμα**.

Ηλεκτροφόρες περιφράξεις

Οι ηλεκτροφόρες περιφράξεις έχουν αποδειχθεί πολύ αποτελεσματικές στην προστασία μελισσιών, κοπαδιών και καλλιεργειών.

Πλεονεκτήματα:

- Φτηνή σχετικά επένδυση. Εφάπαξ έξοδο.
- Χαμηλό κόστος συντήρησης.
- Δυνατότητα μετακίνησης και επανατοποθέτησης.
- Δεν χρειάζονται απαραίτητα ρεύμα ΔΕΗ – αυτόνομες με ηλιακούς συλλέκτες.
- 100% αποτελεσματικές αν τηρούνται οι προδιαγραφές εγκατάστασης και συντήρησης.
- Ακίνδυνες για τον άνθρωπο και τα ζώα.

Το μέσο κόστος μιας ηλεκτροφόρας περίφραξης κυμαίνεται από 350 έως 1000 €. Η τιμή της εξαρτάται από τα εξαρτήματα της περίφραξης που θα διαλέξουμε (ηλεκτροδότης, ηλιακός συλλέκτης) και τον προμηθευτή και λιγότερο από την περίμετρο της.

Ενδεικτική λίστα εταιρειών που πουλάνε ηλεκτροφόρες περιφράξεις

Ηλιόπουλος Γ., Πετρίδου Μ. 2012. Προκαταρκτική διερεύνηση για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης με τα μεγάλα σαρκοφάγα στην περιοχή ευθύνης του Φ.Δ.Ε.Δ.Ο. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, «Καλλιστώ» Π.Ο

Συλαίος Ευστράτιος Γιαννιτσών 103, <u>Θεσσαλονίκη</u> 2310-537707	Γούναρης Χρήστος Μ. Αλεξάνδρου 20, 53100, <u>Φλώρινα</u> , 23850-22241
ΗΛ.ΠΡΑ. ΑΕ 57001 <u>Θέρμη</u> , <u>Θεσσαλονίκη</u> 2310-464021-2	Νικολαΐδης Νίκος Κροκίου 7 ^α , 38500, Παλαιά, <u>Βόλος</u> 24210-34385
Κωσταντίνου Χαράλαμπος Καραϊσκάκη 86, 42100, <u>Τρίκαλα</u> 24310-71940	ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗ Α.Ε Βιζυηνού 11, 15344, Γέρακας <u>Αττικής</u> 210-6611650, 6047494 info@vet-circle.gr

ΓΕΩΡΓΟΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ

Μέσω των γεωργό-περιβαλλοντικών μέτρων θα **επιχορηγείται η προμήθεια ηλεκτροφόρων περιφράξεων** για την προστασία κοπαδιών, μελισσοσμηνών και φυτικής παραγωγής. Το φθινόπωρο του 2012 αναμένεται να υπογραφεί η Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) και η υλοποίηση της δράσεως να ξεκινήσει στις αρχές του 2013.

Για περισσότερες πληροφορίες επικοινωνήστε με:

- **Διεύθυνση αγροτικής ανάπτυξης** της κάθε περιφερειακής ενότητας (πρώην νομαρχίες)
- **Μελισσοκομικός Σύλλογος Λαμίας** «Η Μέλισσα», Ελ. Βενιζέλου 26, Τ.Κ. 35100, Λαμία, τηλ. 22310-33176.
- **Μελισσοκομικό Κέντρο Στερεάς Ελλάδας:** Ηλία Αφεντάκη 52, ΤΚ. 34100 Χαλκίδα, τηλ./φαξ 2210-20507, email: meli5@cha.forthnet.gr

ΠΡΟΣΟΧΗ: Η χρησιμοποίηση δηλητηριασμένων δολωμάτων για προστασία από επιθέσεις άγριων ζώων δεν έχει μακροπρόθεσμα αποτελέσματα καθώς:

- Άλλα άγρια ζώα θα πάρουν τη θέση των σκοτωμένων, προκαλώντας ζημιές εκ νέου.
 - Είναι πολύ επικίνδυνη για πολλά άλλα οικόσιτα ζώα (τσομπανόσκυλα), άλλα σπάνια άγρια είδη (αρπακτικά πουλιά) και τη δημόσια υγεία.
 - Η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων είναι παράνομη και διώκεται ποινικά.
-